

Σταύρος Παναγιωτάκης: Ένας «Αμέρωτος Νόστος» ανάμεσα στο Φως του Νότου και τη Σύγχρονη Εικαστική Αναζήτηση

Σε μια εποχή που η τέχνη συχνά εγκλωβίζεται στην ψηφιακή ευκολία, ο Σταύρος Παναγιωτάκης, εικαστικός και καθηγητής στη Σχολή Καλών Τεχνών του ΑΠΘ, επιλέγει τον δύσκολο δρόμο της επιστροφής στις ρίζες, όχι ως νοσταλγική αναπόληση, αλλά ως μια πράξη καλλιτεχνικής και υπαρξιακής χειραφέτησης. Το 2026 βρίσκει τον δημιουργό σε μια ιδιαίτερα γόνιμη στιγμή, με την αναδρομική του έκθεση «Αμέρωτος Νόστος» στην Κρήτη, να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον του κοινού. Η έκθεση, η οποία ξεκίνησε το ταξίδι της από τον επιβλητικό νότιο κοιτώνα του ανακαινισμένου φρουρίου στο Φραγκοκάστελλο, μεταφέρθηκε στη συνέχεια εμπλουτισμένη στο Πνευματικό Κέντρο Χανίων όπου έλαβε παράταση και τελικά θα ολοκληρωθεί στις 31 Ιανουαρίου 2026. Ο τίτλος «Αμέρωτος Νόστος» υποδηλώνει μια επιθυμία επιστροφής που δεν

ησυχάζει ποτέ, μια «εσωτερική χαρτογράφηση» που υπερβαίνει το τοπίο και βυθίζεται στη συλλογική μνήμη. Μέσα από συνθέσεις που συχνά ενσωματώνουν ακόμη και το χώμα από την γενέθλια γη, ο Παναγιωτάκης στήνει έναν διάλογο ανάμεσα στο οικείο και το νέο, το βίωμα και τον στοχασμό. Στη συνέντευξη που ακολουθεί, ο καλλιτέχνης μας ξεναγεί στα «στρώματα» της δουλειάς του, μιλά για τη λειτουργία της τέχνης στον δημόσιο και μοιράζεται το όραμά του για μια τέχνη που λειτουργεί ως «ηθικός και πολιτισμικός καθρέφτης» της ανθρώπινης δράσης απέναντι στο περιβάλλον και την αειφορία.

Της Μιμίκας Χριστοδουλοπούλου
Φωτό Αρχείο Σταύρου Παναγιωτάκη

Ο τίτλος της έκθεσης σας συνδέει την επιθυμία της επιστροφής με κάτι που δεν θα ηρεμήσει ποτέ... Τι είναι αυτό που έκανε την ανάγκη για επιστροφή στην πατρίδα τόσο ακατανίκητη για εσάς. Πρόκειται για μια αναδρομική έκθεση, πως επιλέξατε τα έργα που παρουσιάζονται στο πνευματικό κέντρο Χανίων?

Η αναδρομικότητα οφείλεται στην επιλογή έργων από παλαιότερες εποχές. Επιλέχθηκαν εκείνα τα έργα που είχαν μια ιδιαίτερη συνοχή, η οποία αφορούσε στοιχεία των συνθέσεων που ήταν άμεσα συνδεδεμένα με την γενέτειρά μου.

Το Φραγκοκάστελλο είναι στην άκρη της ελληνικής επικράτειας ως χώρα, το τελευταίο άκρο στη Μεσόγειο που απέναντί του είναι η Αφρική.

Αυτό το σημείο ήταν η αφετηρία του δικού μου χρόνου.

Επιθυμούσα πριν από πολλά έτη να παρουσιάσω εκεί τα εικαστικά μου έργα, εκείνα τα οποία είναι μια βιογραφία ζωής και που αφορούν τον γενέθλιο τόπο. Μετά από πολλές περιηγήσεις δεκαετιών στον

κόσμο, ήθελα να τοποθετηθώ εκ νέου στον τόπο της ιστορικής προέλευσης μου, τον Πατσιανό και τον Καλλικράτη. Έτσι τα περισσότερα από τα έργα αρχικά εκτέθηκαν στο ιστορικό κάστρο Φραγκοκάστελλο, στο Νότιο κοιτώνα, που λειτούργησε για πρώτη φορά ως εκθεσιακός χώρος μετά την ανακαίνιση του φρουρίου. Η έκθεση έγινε υπό την αιγίδα του Δήμου Σφακίων. Κατόπιν η έκθεση υπό την αιγίδα της Περιφέρειας Κρήτης και της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων, μεταφέρθηκε στο Πνευματικό Κέντρο Χανίων.

Η κριτική ανάλυση της Έφης Μιχάλαρου κάνει λόγο για μια «εσωτερική χαρτογράφηση» που υπερβαίνει τη γραφικότητα του τοπίου. Πώς και πόσο σας επηρεάζει αυτή η χωρική επιστροφή?

Πολλές φορές σχεδιάζα τα σκηνικά για θεατρικές παραστάσεις μου με αφορμές από την αρχιτεκτονική του σπιτιού του παππού μου και γενικότερα της περιοχής που γεννήθηκα. Άλλα έργα μου ήταν φτιαγμένα από χώμα του χωριού μου (Καλλικράτης Σφακίων), χώμα με το οποίο σκιαγραφούσα τους ψιθύρους και τις φωνές των προγόνων, αυτούς του ήχους που μιλούν σε εμένα αλλά και στις νεότερες γενιές. Στην έκθεση που έγινε αρχικά μέσα στο ιστορικό κάστρο Φραγκοκάστελλο και μετέπειτα μεταφέρθηκε εμπλουτισμένη με επιπλέον έργα στο Πνευματικό Κέντρο Χανίων, παρουσιάζω συνθέσεις που εμπεριέχουν προσωπικές στιγμές, οι οποίες επικαλούνται από τις βιωματικές μου εμπειρίες. Το εγχείρημα ήταν δύσκολο και αρκετά περίπλοκο γιατί απευθύνεται σε ένα κοινό το οποίο λειτουργεί με κανόνες συμπεριφοράς που είναι φορείς συγκεκριμένων αισθητικών αξιών. Επικεντρώνοντας στο οικείο περιβάλλον της Κρήτης έρχεται κανείς σε διάλογο με μια κοινωνική διαστρωμάτωση η οποία τοποθετείται με συγκεκριμένο τρόπο στην έννοια της ιστορίας.

Η λύση που βρήκα, ήταν να θεμελιώσω το έργο με στοιχεία που ανήκουν στο οικείο περιβάλλον της Κρήτης — υλικά, τόπους, μνήμες και αναγνωρίσιμες αναφορές — ώστε η πρώτη επαφή να στηρίζεται στην αναγνώριση. Συμπεριέλαβα έργα, με αυτά τα στοιχεία που ήταν μετασηματισμένα σε σύγχρονες μορφές και συνθέσεις, χωρίς να χρησιμοποιήσω στοιχεία φολκλόρ ή αναπαραγωγές της παράδοσης. Έτσι η πρόσληψη μπορούσε να κινηθεί σταδιακά: από το οικείο προς το νέο, από την ταύτιση προς τον στοχασμό, και τελικά προς έναν διάλογο που αγγίζει και τη σχέση της τοπικής κοινωνικής διαστρωμάτωσης με την έννοια της ιστορίας. Με αυτόν τον τρόπο το έργο λειτούργησε ως γέφυρα ανάμεσα σε διαφορετικές αισθητικές προσδοκίες, διατηρώντας ταυτόχρονα ακέραιη την καλλιτεχνική μου πρόθεση.

Το έργο σας χαρακτηρίζεται από μια παλιμψηστική δομή, όπου η συσσώρευση στρωμάτων χρώματος και η μεταγενέστερη αφαίρεσή τους δημιουργούν μια έντονη υλικότητα. Αυτή η διαδικασία παραπέμπει σε μια «εικαστική ανασκαφή». Αυτή είναι και η διαδικασία δημιουργίας των έργων που παρουσιάζεται στη Κρήτη?

Τη διαδικασία που αναφέρετε την χρησιμοποίησα σε παλαιότερες δουλειές. Στη συγκεκριμένη σειρά έργων δεν λειτούργησα έτσι. Δεν είναι η αφαίρεση του υλικού από τον μουσαμά κύριο συστατικό αυτής της σειράς έργων. Αντίθετα, κύριο συνθετικό στοιχείο είναι οι επικαλύψεις των υλικών και οι επανεγγραφές πάνω στις ζωγραφικές επιφάνειες των στοιχείων της θεματολογίας. Στην προκειμένη περίπτωση, μέσα από την υλικότητα των έργων, συντίθενται εικόνες που δημιουργούν μια εμπειρία που είναι διανοητική αλλά ταυτόχρονα γίνεται και μια εμπειρία των αισθήσεων.

Δοκιμάζοντας διαφορετικά μέσα και τεχνικές, επιδιώκω η αρχική ιδέα να αποκτήσει μορφή ως μετασηματισμός. Έτσι, μορφή, χρώμα και σύμβολα δεν λειτουργούν διακοσμητικά· αναλαμβάνουν ρόλο φορέων νοήματος, συγκεντρώνοντας προσωπικές εντάσεις και πολιτισμικά ίχνη.

Το έργο, είναι φορέας αισθητικών αξιών και μπορεί να ειπωθεί ως πεδίο πολιτισμικής κριτικής: όχι επειδή απλά «σχολιάζει» την εποχή μέσα στη συνθήκη της ψηφιακής επιβολής αλλά γιατί αντιστέκεται

στους δεδομένους μηχανισμούς ερμηνείας των εικόνων.

Η σύνθεση οργανώνεται σαν τόπος συνύπαρξης αντιθέσεων: μορφές, φυσικά και ανθρώπινα στοιχεία, κίνηση και ακινησία, συμβάν και ίχνος.

Η ανάγνωση του έργου συγκροτείται στη σχέση θεατή και εικόνας. Ο Καντ ξεκινάει τη σκέψη του θέτοντας την οικονομία της ανάγνωσης και της γραφής ως θεμέλιο χειραφέτησης (βλ. Bernard Stiegler: *Vor der Biopolitik zur Psychomacht*, σελ. 141, Φρανκφούρτη, 2009) όπου κατά την άποψη του Stiegler η γραφή είναι Διαφωτισμός.

Με αυτή την έννοια, η διαδικασία θέασης μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο χειραφέτησης. Αναστέλλει τους αυτοματισμούς και δημιουργεί το περιθώριο για κρίση. Και ακριβώς επειδή δεν περιορίζεται στην αναπαράσταση του εξωτερικού κόσμου, το έργο επιχειρεί να αποκαλύψει εσωτερικές πραγματικότητες-ψυχικές καταστάσεις, εντάσεις, σιωπές. Σκοπός είναι να συγκροτηθεί ένας εικαστικός χώρος όπου η προσωπική αφήγηση του δημιουργού δεν επιβάλλεται, αλλά μεταφέρει την εμπειρία στον θεατή. Ένας χώρος που επιτρέπει την ελεύθερη ερμηνεία και τον στοχασμό.

Στα πρόσφατα έργα σας, καθημερινά αντικείμενα αποκτούν μυθικές ιδιότητες. Τι συμβολίζει για εσάς η αλλαγή της κλίμακας σε ένα ταπεινό, οικείο αντικείμενο?

Αν εννοείτε τα παρατηρητήρια —όπως και τους φάρους— που επανέρχονται στις συνθέσεις μου, τα αντιμετωπίζω ως σημεία στάσης και προσήλωσης. Συμβολίζουν την αναμονή, την προσμονή, την επαγρύπνηση, αλλά και τον αποχαιρετισμό. Στη ζωή όλοι περιμένουμε κάποιον να επιστρέψει από μακριά· κι έτσι γινόμαστε οι παρατηρητές μιας κατάστασης. Άλλοτε πάλι αποχαιρετάμε. Και αυτό που έχει βάρος δεν είναι μία «σωστή» εξήγηση, αλλά η περιπέτεια των ερμηνειών, η πολλαπλότητα των εννοιών που ανοίγονται μπροστά στον θεατή.

Το έργο δεν επιδιώκει απλώς να αναπαραστήσει εικόνες. Οργανώνει μια σύνθεση όπου φόρμες, χρώματα και σύμβολα φέρνουν στην επιφάνεια τον εσωτερικό κόσμο ως πραγματικότητα με τους δικούς της νόμους.

Η δύναμη βρίσκεται στη συμβολική και συνθετική λειτουργία. Κάθε στοιχείο — μια μορφή, μια κίνηση, μια χρωματική αντίθεση – αποκτά σημασία από τις σχέσεις που δημιουργεί. Όπως στη ζωή οι κανόνες, οι επιλογές και οι συμπεριφορές πλέκονται μεταξύ τους και παράγουν εντάσεις, έτσι και στο έργο τα στοιχεία συνυφαίνονται για να αποδώσουν αντιθέσεις και δυναμικές στα εσωτερικά τοπία.

Οι συμβολικές μορφές δεν υπηρετούν μια προσωπική αφήγηση. Λειτουργούν ως αφορμές που καλούν σε μια στοχαστική ανάγνωση και σε προσωπική ερμηνεία. Το χρώμα είναι εκφραστικό μέσο που πρόθυμα μεταφέρει συγκίνηση και ένταση. Το έργο δεν μένει στην παθητική απεικόνιση. Γίνεται ενεργός χώρος στοχασμού, όπου ο θεατής συμμετέχει: συνθέτει νοήματα, αναγνωρίζει μετατοπίσεις, και τελικά διαβάζει κάτι από τον δικό του ψυχικό κόσμο.

Έχετε ασχοληθεί επανειλημμένα με σοβαρά κοινωνικά ζητήματα τα οποία και διαπραγματεύεστε μέσα από την εικαστική σας πρακτική. Ποια είναι η θέση σας λοιπόν σχετικά με την κοινωνική λειτουργία της τέχνης στη σύγχρονη συγκυρία?

Η χωροχρονική υπόσταση της εποχής, το κοινωνικό πλαίσιο αλλά και η πολιτισμική υπόσταση του καλλιτέχνη διαμορφώνουν την πορεία του καλλιτεχνικού έργου, αποτελώντας τη βασική, διαχρονική έμπνευση του δημιουργού. Όταν διαπραγματεύομαι κοινωνικά θέματα («Μεταναστευτικά Φτερά», «Γενεαλογικό Δέντρο», «Σιωπηλές Αφηγήσεις» κ.α.) μέσα από την εικαστική πρακτική, με ενδιαφέρει το

έργο να μη μένει στο επίπεδο του σχολιασμού, αλλά να παράγει νέες συνθήκες ανάγνωσης. Να ανοίγει έναν διάλογο με τον δημόσιο χώρο και με το κοινό, να ενεργοποιεί την μνήμη.

Η τέχνη, όπως τη σκέφτομαι, δεν είναι ένα σταθερό αντικείμενο που τοποθετείται απλώς σε έναν χώρο. Είναι μια εφήμερη παρέμβαση, μια χωροκεντρική (cite specific) χειρονομία που ενεργοποιεί το περιβάλλον και μετακινεί τις βεβαιότητές μας. Επαναπροσδιορίζεται διαρκώς, γιατί αλλάζει μαζί της ο χρόνος και ο τόπος όπου εμφανίζεται: οι άνθρωποι, οι συνήθειες, οι κώδικες, οι τρόποι θέασης.

Η σχέση τέχνης και δημόσιου χώρου δεν είναι ουδέτερη. Είναι αλληλένδετη με το πώς είναι οργανωμένη μια κοινωνία, με τη διαστρωμάτωσή της και με το πολιτισμικό επίπεδο που προβάλλει της πόλης, του κράτους, της εποχής.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, το έργο προσεγγίζει τον ανθρώπινο ψυχισμό σαν έναν ζωντανό, μεταβαλλόμενο τόπο. Η ζωή δεν βιώνεται γραμμικά, αλλά ως διαδικασία μεταμόρφωσης και εσωτερικής διερεύνησης. Η εικόνα, αντί να ακολουθεί γραμμική αφήγηση, συγκροτείται από θραύσματα χώρων, χρόνων και συμβόλων που συνυπάρχουν — όπως ακριβώς συνυπάρχουν στη συνείδηση σκέψεις, μνήμες και συναισθήματα.

Στο κέντρο της σύνθεσης η ανθρώπινη μορφή αιωρείται σε μια ευαίσθητη ισορροπία. Η κλίση του σώματος υποδηλώνει μια ενεργή προσπάθεια προσανατολισμού, ένα ενδιαμέσο σημείο ανάμεσα στην πτώση και την ανύψωση. Τα στοιχεία που την περιβάλλουν άλλοτε λειτουργούν ως περιορισμοί και άλλοτε ως προστατευτικά όρια. Έτσι αποδίδεται η ανθρώπινη κατάσταση ως μόνιμη μετάβαση.

Τα φυσικά μοτίβα, και ιδιαίτερα τα φυτά, εισάγουν τη ζωή, την εξέλιξη, την ελπίδα. Σε αντίστιξη, τα ανθρώπινα κατασκευάσματα — πλοία, αεροπλάνο, φάρος, αστικό τοπίο — δείχνουν την πορεία και την ιδέα της προόδου, αλλά και την αποξένωση που συχνά συνοδεύει τη σύγχρονη εμπειρία. Οι μετακινήσεις που υποδηλώνονται δεν είναι μόνο χωρικές· είναι και εσωτερικές διαδρομές.

Ο φάρος εμφανίζεται ως σταθερό σημείο μέσα στο ρευστό περιβάλλον: σύμβολο προσανατολισμού και προσδοκίας. Η πόλη, αντίθετα, αποτυπώνει τη συλλογική πραγματικότητα και την πίεση της καθημερινής ζωής. Οι γραμμές και τα κυματιστά στοιχεία λειτουργούν ως συνδεδετικοί άξονες, σαν αόρατα ρεύματα σκέψης που ενώνουν τις επιμέρους εικόνες και κρατούν την κυρίως σύνθεση σε συνοχή.

Η παρουσία του αγάλματος παραπέμπει στη μνήμη, στην ιστορική συνέχεια: αξίες και ιδανικά που επιμένουν, αλλά συχνά στέκουν πλέον σε απόσταση, σαν να παρατηρούν τη σύγχρονη πραγματικότητα χωρίς να την καθοδηγούν. Η χρωματική κλίμακα, με αντιθέσεις και ήπιες ή απότομες μεταβάσεις ανάμεσα σε ψυχρούς και θερμούς τόνους, ενισχύει αυτή την αίσθηση εσωτερικότητας.

Συνολικά, το έργο συγκροτεί έναν εικαστικό τόπο όπου ο ψυχισμός αποδίδεται ως σύνθεση εμπειριών, εικόνων και συμβόλων. Η ζωή δεν παρουσιάζεται ως μία ευθύγραμμη διαδρομή, αλλά ως πεδίο αλληλεπιδράσεων και νοημάτων. Ο θεατής καλείται να κινηθεί μέσα σε αυτό το τοπίο και να διαμορφώσει τη δική του ανάγνωση — να σταθεί, να παρατηρήσει, να ανασυνθέσει.

Τέχνη και δημόσιος χώρος, πόσο έχουν αλλάξει στο πέρασμα του χρόνου οι δημόσιες εικαστικές παρεμβάσεις? Ποια είναι τα έργα που δημιουργήσατε τα τελευταία χρόνια και από πού αντλείτε την έμπνευσή σας.

Η δουλειά μου ξεκινά από αφορμές που έχουν σχέση με τον τόπο, τον χρόνο και τη μνήμη. Με ενδιαφέρει πώς το κοινωνικό πλαίσιο και ο δημόσιος χώρος επηρεάζουν την πορεία και την ανάγνωση ενός έργου. Πολλές φορές η τέχνη λειτουργεί ως παρέμβαση: εμφανίζεται σε συγκεκριμένες συνθήκες,

συνομιλεί με αυτές και, μέσα από αυτή τη συνάντηση, αποκτά το νόημά της.

Το 2015 τοποθετήθηκε το έργο "Are y walking" (15 μ. × 0,60 μ. × 0,02 μ.), από ανοξείδωτο μέταλλο, στο Porto Valitsa, Παλιούρι Χαλκιδικής, σε εξωτερικό χώρο. Η επιλογή του μεγέθους και του υλικού, αλλά κυρίως η επιλογή να υπάρξει το έργο εκτεθειμένο στο φυσικό περιβάλλον, καθόρισαν εξαρχής τον τρόπο ανάγνωσής του: δεν πρόκειται για ένα αντικείμενο που «τοποθετείται» απλώς, αλλά για μια κατασκευή που συνδιαμορφώνεται με τον τόπο, το φως και τη διαδρομή του θεατή.

Η γραμμική ανάπτυξη των 15 μέτρων λειτουργεί ως βασική συνθετική αρχή. Το έργο δεν ζητά να το δεις από μία μόνο θέση. Ζητά να το ακολουθήσεις. Η σχέση του με το σώμα είναι άμεση: η κλίμακά του παραπέμπει σε πορεία, σε πέρασμα, σε διαδρομή. Γι' αυτό και ο τίτλος, "Are y walking", λειτουργεί σαν ερώτημα που δεν είναι μόνο λεκτικό. Ενεργοποιεί μια στάση. Δεν απευθύνεται σε «θεατή» που στέκεται ακίνητος, αλλά σε έναν άνθρωπο που κινείται, που αλλάζει οπτική γωνία, που διαβάζει το έργο μέσα στον χρόνο.

Το ανοξείδωτο μέταλλο δεν επιλέγεται ως ουδέτερο υλικό. Έχει μια συγκεκριμένη συμπεριφορά στο φως, στις αντανακλάσεις - καθρεπτισμούς, στις αλλαγές της ημέρας. Σε εξωτερικό περιβάλλον, το υλικό συνομιλεί με τις συνθήκες και τα στοιχεία του περιβάλλοντος: άλλη εικόνα στο έντονο μεσημεριανό φως, άλλη στο χαμηλό φως του απογεύματος, άλλη όταν ο ουρανός είναι θαμπός. Έτσι, το έργο αποκτά μια ιδιότητα μεταβλητότητας χωρίς να αλλάζει μορφή. Η μεταβολή δεν βρίσκεται στην κατασκευή, αλλά στη συνάντησή της με τον χώρο και το περιβάλλον.

Η λεπτότητα της διατομής (0,02 μ.) και το στενό πλάτος (0,60 μ.) δημιουργούν μια ένταση ανάμεσα στη μάζα και στη γραμμή. Το έργο είναι παρόν, αλλά δεν επιβάλλεται ως όγκος. Κρατά μια «γραμμική» οικονομία που επιτρέπει στο περιβάλλον να παραμένει κυρίαρχο και στο έργο να λειτουργεί ως ένδειξη, ως σημείο, ως παρέμβαση που δεν αναιρεί τον τόπο αλλά τον αναδεικνύει διαφορετικά. Σε αυτό το επίπεδο, το "Are y walking" λειτουργεί σαν ένα είδος μετρήματος του χώρου: μια ανθρώπινη κλίμακα που χαράζει έναν άξονα μέσα στο τοπίο, χωρίς να το μετατρέπει σε σκηνικό, σε μια διαγώνια πορεία 30 μοιρών προς τον ουρανό, ξεπερνώντας το γήινο στερέωμα.

Επειδή το έργο βρίσκεται σε εξωτερικό χώρο, η πρόσληψή του δεν είναι ελεγχόμενη. Δεν υπάρχει η «ασφάλεια» του λευκού κύβου. Υπάρχουν οι συνθήκες του τόπου, οι τυχαίες διελεύσεις, οι διαφορετικές διαθέσεις των ανθρώπων, ο καιρός, οι εποχές. Αυτό το στοιχείο είναι καθοριστικό: το έργο δεν απευθύνεται σε κοινό που έρχεται προετοιμασμένο να δει τέχνη, αλλά σε ανθρώπους που το συναντούν μέσα στην καθημερινή τους κίνηση. Έτσι, ενεργοποιείται μια άλλη σχέση: το έργο λειτουργεί ως σημείο που μπορεί να προκαλέσει μια σύντομη παύση, μια αλλαγή ρυθμού, ένα ερώτημα.

Το ίδιο το ερώτημα του τίτλου μπορεί να διαβαστεί σε περισσότερα επίπεδα. Κυριολεκτικά, αφορά την κίνηση στο χώρο. Αλλά, ταυτόχρονα, μπορεί να λειτουργήσει ως σχόλιο για τη συνθήκη του σύγχρονου ανθρώπου: το πώς πορεύεται, πώς επιλέγει διαδρομή, πώς βρίσκεται ανάμεσα σε κατεύθυνση και περιπλάνηση. Εδώ το έργο δεν «εικονογραφεί» μια ιδέα. Την θέτει ως κατάσταση. Και αυτό επιτυγχάνεται με μια καθαρή μορφολογική απόφαση: γραμμή, μήκος, υλικό, τοποθέτηση.

Τελικά, το "Are y walking" συγκροτεί μια εμπειρία που δεν εξαντλείται στη θέαση. Είναι έργο που απαιτεί σώμα, χρόνο και τόπο. Ο θεατής δεν καλείται να βρει ένα κρυμμένο μήνυμα, αλλά να σταθεί απέναντι σε μια απλή, καθαρή παρέμβαση και να τη δοκιμάσει μέσα στη δική του κίνηση. Με αυτόν τον τρόπο, το έργο λειτουργεί ως εικαστικό γεγονός που ενσωματώνεται στο τοπίο και, ταυτόχρονα, αναδιαμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο το τοπίο γίνεται αντιληπτό.

Το 2017 τοποθετήθηκαν οι «Ισορροπιστές», ένα έργο γλυπτικής που δημιούργησα στο πλαίσιο του

προγράμματος Ecco Art, στην Πάφο (Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, 2017). Το έργο γεννήθηκε μέσα από τη συγκεκριμένη διοργάνωση και από τη συνθήκη του τόπου: η Πάφος βρίσκεται σε ένα καίριο πέρασμα της Μεσογείου, σε μια περιοχή όπου η ιστορία, οι μετακινήσεις και οι πολιτισμικές διασταυρώσεις παραμένουν ενεργές.

Οι «Ισορροπιστές» οργανώθηκαν ως δημόσια παρέμβαση που θέτει το ζήτημα της οικολογίας, της συνύπαρξης και της ειρηνικής επανένωσης ως διαρκή προσπάθεια. Η έννοια της ισορροπίας εδώ δεν λειτουργεί διακοσμητικά· λειτουργεί ως μέτρο και ως στάση, ως ανάγκη να κρατηθεί ένα σημείο συνάντησης ανάμεσα σε διαφορετικότητες. Η τοποθέτηση στον δημόσιο χώρο ήταν καθοριστική, γιατί το έργο απευθύνεται σε ένα κοινό που το συναντά στην καθημερινή του κίνηση και το εντάσσει στη δική του εμπειρία του τόπου. Με αυτόν τον τρόπο, το έργο δεν «αφηγείται» μόνο μια ιδέα, αλλά δοκιμάζεται μέσα στις πραγματικές συνθήκες του χώρου και του χρόνου όπου παρουσιάζεται.

Στα χρόνια που ακολούθησαν μεσολάβησε η πανδημία, η οποία περιόρισε τις δυνατότητές μου για εξωτερίκευση της καλλιτεχνικής έκφρασης. Όμως η δημιουργία δεν σταματά· συνεχίζει, ακόμη και στις εποχές των κρίσεων, με άλλους τρόπους και άλλους ρυθμούς.

Παράλληλα, η δημιουργική μου πορεία στις δημόσιες εικαστικές παρεμβάσεις δεν περιορίζεται σε μία κατεύθυνση.

Από το 2010 έως το 2015 και αργότερα από το 2017 έως το 2020 επιμελήθηκα τη λειτουργία και την οργάνωση των εκθέσεων της γκαλερί χΩρος 18 στη Θεσσαλονίκη. Επιμελήθηκα δεκάδες παρουσιάσεις καλλιτεχνών και φιλοξενήθηκαν δράσεις σύγχρονου χορού και μουσικής. Τον Οκτώβριο του 2023 δημιούργησα τον εκθεσιακό χώρο S-Polis Gallery στη Σταυρούπολη, την πρώτη γκαλερί στις δυτικές συνοικίες της Θεσσαλονίκης, ως έναν ακόμη τόπο συνάντησης και πολιτισμικής παρουσίας.

Το 2023 ολοκλήρωσα και παρουσίασα στο θέατρο «Αυλαία» την παράσταση «Γεωγένεσις», την οποία σκηνοθέτησα με πρωτογενή συνθετικό τρόπο και με τη συμμετοχή δέκα καλλιτεχνών από τον σύγχρονο χορό, τη μουσική, το θέατρο και το βίντεο. Επίσης, παρουσιάστηκαν και άλλες εικαστικές περφόρμανς – δράσεις μου στον δημόσιο χώρο, ως δράσεις που δοκιμάζουν τα όρια ανάμεσα στο συνθετικό έργο, τον άνθρωπο και το αστικό περιβάλλον, όπως η περφόρμανς στην Art Thessaloniki International Fair 2022, η περφόρμανς που επιτελέστηκε στους εσωτερικούς χώρους της Δημοτικής Πινακοθήκης Θεσσαλονίκης το 2024 κλπ.

Το 2025 ολοκληρώθηκε το έργο – εγκατάσταση «Σιωπηλές Αφηγήσεις – Ιστορία της Πόλης», που δημιουργήθηκε για τη Δημοτική Πινακοθήκη του Δήμου Θεσσαλονίκης. Πρόκειται για έργο μεικτών τεχνικών και διευρυμένων μέσων, διαστάσεων 6 μέτρων μήκος και 3 μέτρων ύψος, το οποίο τοποθετήθηκε και παρουσιάστηκε στην Art Thessaloniki International Fair 2025.

Στον πυρήνα αυτής της διαδρομής βρίσκεται η ανάγκη να κρατηθεί ανοιχτός ένας διάλογος ανάμεσα στο έργο, στον τόπο και στους ανθρώπους. Το έργο δεν στέκεται μόνο του· δοκιμάζεται μέσα στον χρόνο, μέσα στις συνθήκες, και τελικά μέσα στο βλέμμα εκείνων που το συναντούν.

Η δουλειά μου βρίσκεται σε μια διαρκή εξέλιξη. Δεν με απασχολεί να μείνω σε ένα σταθερό ύψος ή σε ένα μόνο μέσο, αλλά να επιλέγω κάθε φορά το εργαλείο που μπορεί να αποδώσει πιο καθαρά την ιδέα. Άλλες φορές αυτό είναι η ζωγραφική, γιατί μου επιτρέπει να οργανώσω ρυθμούς, σχέσεις και εντάσεις μέσα στην εικόνα. Άλλες φορές είναι η γλυπτική, γιατί δίνει βάρος, σώμα και παρουσία, και με φέρνει πιο άμεσα σε σχέση με τον αστικό χώρο. Σε άλλες περιπτώσεις δουλεύω με εγκαταστάσεις ή παρεμβάσεις, όταν χρειάζομαι το έργο να λειτουργήσει μέσα σε πραγματικές συνθήκες θέασης είτε στο φυσικό περιβάλλον (συμμετοχές στο «Λιβάδι του Εφήμερου – Land Art») είτε στον αστικό χώρο της καθημερινότητας.

Αυτή η μετακίνηση στα μέσα συνοδεύεται και από μια έρευνα στις έννοιες που με απασχολούν. Επανέρχονται συχνά ο τόπος και η μνήμη, όχι ως απλή αφήγηση, αλλά ως υλικό που διαμορφώνει τη μορφή του έργου. Με ενδιαφέρει πώς ένα περιβάλλον, μια αρχιτεκτονική, μια διαδρομή ή ένα ίχνος ιστορίας μπορεί να γίνει εικαστική δομή. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, χρησιμοποιώ και σύμβολα που επανέρχονται, όπως τα παρατηρητήρια ή φάροι, ως σημεία προσανατολισμού ή τα φύλλα των δέντρων, ως αφορμές για πολλαπλές αναγνώσεις. Δεν με ενδιαφέρει μία κλειστή ερμηνεία, αλλά η δυνατότητα του έργου να προκαλεί διαφορετικές ερμηνείες και σημασίες.

Σημαντικό μέρος της πορείας μου είναι η σχέση με τον δημόσιο χώρο στα πλαίσια της παρουσίασης. Έχω δουλέψει σε τοιχογραφίες, σε δράσεις και περφόρμανς, και έχω αναλάβει επιμελητικές διαδικασίες και οργάνωση εκθέσεων. Για μένα η καλλιτεχνική πράξη δεν είναι μόνο η παραγωγή ενός έργου, αλλά και η συνθήκη μέσα στην οποία το έργο συναντά τον άλλον: πώς στήνεται, πού εμφανίζεται, τι διάλογο ανοίγει με το κοινό και με τον χώρο.

Παράλληλα, η έρευνά μου κινείται μέσα στις μεταμορφωτικές μετατοπίσεις της εποχής. Με απασχολεί η ψηφιακή συνθήκη και ο τρόπος που επηρεάζει την προσοχή, την εικόνα και την πρόσληψη. Χρησιμοποιώ, όπου χρειάζεται, διευρυμένα μέσα και ψηφιακά εργαλεία, όχι ως αυτοσκοπό, αλλά ως μέρος της διαδικασίας. Τα τελευταία χρόνια η έρευνά μου στρέφεται επίσης στη σχέση ανθρώπου και φύσης, στο περιβάλλον και στην ανάπτυξη της αειφορίας. Είναι πεδία που λειτουργούν ως κριτήριο για το πώς αντιλαμβανόμαστε την εξέλιξη και το μέλλον.

Τον τελευταίο χρόνο, σε μια προσπάθεια ανάδειξης της αντίληψης των καλλιτεχνών και την θέση τους μέσα στον σημερινό κόσμο με το έργο τους, δημιούργησα το ντοκιμαντέρ «Το Πορτραίτο του Εγκεφάλου», διάρκειας μίας ώρας, στο οποίο συμμετέχουν 60 καλλιτέχνες.

Έτσι, η δουλειά μου εξελίσσεται μέσα από μεταβάσεις: από την εικόνα στο αντικείμενο, από το εργαστήριο στον δημόσιο χώρο, από το προσωπικό βίωμα στο συλλογικό πλαίσιο. Κάθε έργο είναι μια νέα προσπάθεια να βρεθεί η κατάλληλη μορφή για αυτό που ζητά να ειπωθεί, με τρόπο καθαρό, και με επίγνωση των συνθηκών μέσα στις οποίες παράγεται και διαβάζεται.

Να μείνουμε λίγο ακόμα στη δημόσιο χώρο, τι απαντάτε στην κριτική που αντιμετωπίζει τις αυθόρμητες αστικές παρεμβάσεις (graffiti) αποκλειστικά ως οπτική όχληση και όχι ως μορφή κοινωνικής και γιατί όχι καλλιτεχνικής έκφρασης?

Παλαιότερα το γκράφιτι αντιμετωπιζόταν ως μια απαγορευμένη μορφή έκφρασης. Σήμερα, σε μεγάλο βαθμό, έχει περάσει σε ένα άλλο επίπεδο: συζητιέται, τεκμηριώνεται και διδάσκεται ακόμη και σε πανεπιστημιακά πλαίσια και εκτελείται πλειστάκις από πτυχιούχους Σχολών Καλών Τεχνών. Αυτή η μετατόπιση δεν αφορά μόνο την τέχνη, αλλά και τον τρόπο που μια κοινωνία αντιλαμβάνεται τον δημόσιο χώρο, την εικόνα και το δικαίωμα της παρέμβασης.

Μέσα σε αυτή τη συνθήκη, το 2016, το 2017 και το 2018 επιμελήθηκα και δημιούργησα τοιχογραφίες μεγάλης κλίμακας σε εξωτερικούς τοίχους σχολείων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στη Δυτική Θεσσαλονίκη. Η αφετηρία μου δεν ήταν να “στολιστεί” ένα κτίριο, αλλά κυρίως να αντιμετωπιστεί «ολιστικά» η εικόνα του σχολικού περιβάλλοντος: ως χώρος καθημερινότητας, διαδρομών παιδιών, εκπαιδευτικών, γονιών, αλλά και ως κομμάτι του αστικού ιστού που τον βλέπουν και τον διασχίζουν οι κάτοικοι και γενικότερα οι πολίτες που έρχονται σε οπτική επαφή με το εικαστικό έργο.

Οι τοιχογραφίες τοποθετήθηκαν σε τοίχους που, μέχρι τότε, ήταν ουδέτεροι και αδρανείς. Το σημαντικό όμως είναι ότι αυτοί οι τοίχοι βρίσκονταν στην οπτική αντίληψη άμεσα όχι μόνο της

σχολικής κοινότητας, αλλά και πολλών κατοίκων της γειτονιάς. Έτσι, το έργο δεν έμεινε “μέσα” στο σχολείο. Βγήκε προς τα έξω και λειτούργησε ως παρέμβαση στον δημόσιο χώρο, δημιουργώντας έναν νέο διάλογο ανάμεσα στο σχολικό περιβάλλον και τον γύρω αστικό χώρο.

Μεγάλο ενδιαφέρον είχαν οι αντιδράσεις των κατοίκων, οι οποίες ήταν ιδιαίτερα θετικές. Σε αρκετές περιπτώσεις το έργο άνοιξε συζητήσεις, έφερε μια αίσθηση φροντίδας στον χώρο και έδειξε ότι η εικόνα μπορεί να αλλάξει την καθημερινή εμπειρία μιας γειτονιάς. Δεν ήταν λίγες οι φορές που ζητήθηκαν παρεμβάσεις και σε άλλους χώρους. Όπου αυτό ήταν εφικτό, αυτές οι δράσεις πραγματοποιήθηκαν, με την ίδια λογική: η τέχνη να λειτουργεί ως αφορμή για επικοινωνία, ως μετατόπιση του βλέμματος και ως πρακτική που δίνει ζωή σε επιφάνειες που μέχρι χθες ήταν αδιάφορες και περνούσαν απαρατήρητες.

Ως διδάσκων στη Σχολή Καλών Τεχνών του ΑΠΘ, βρίσκεστε σε καθημερινή επαφή με τη νέα γενιά εικαστικών, μια γενιά που μεγαλώνει σε ένα εντελώς διαφορετικό περιβάλλον. Αυτή η αμφίδρομη σχέση, αυτός ο διάλογος με τους φοιτητές, επηρεάζει τη δική σας ματιά? Υπάρχουν στοιχεία στην άποψη ή την αισθητική των νέων καλλιτεχνών που σας έκαναν να αναθεωρήσετε δικές σας βεβαιότητες?

Όλοι σήμερα ζούμε, λειτουργούμε και επιβιώνουμε στο ίδιο πολιτισμικό περιβάλλον.

Μοιραζόμαστε τις ίδιες θετικές και αρνητικές κοινωνικές και πολιτιστικές εξελίξεις. Κινούμαστε μέσα στους ίδιους θεσμούς, την ευγενική άμιλλα και τις αντιξοότητες. Λίγο – πολύ η ενημέρωση από τα μέσα είναι κοινή σε όλους. Οι ίδιες κυρίαρχες αφηγήσεις επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε την πραγματικότητα.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η καθημερινή μου επαφή με την τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει συγκεκριμένο βάρος. Προσωπικά αισθάνομαι ευτυχής στην καθημερινή αλληλεπίδραση με τους φοιτητές μου, που είναι περίπου 150 άτομα σε κάθε εξάμηνο. Θεωρώ ότι η τριτοβάθμια εκπαίδευση και ο πανεπιστημιακός χώρος, είναι το πεδίο της ελεύθερης έκφρασης αλλά κυρίως της ανοιχτής έρευνας. Μέσα από τις δημιουργικές διαδικασίες που εμβαθύνουν στην εικαστική και όχι μόνο πραγματικότητα γεννιούνται καταστάσεις τις οποίες δεν θα μπορούσα να δημιουργήσω και να ζήσω μόνος μου. Στο πεδίο ανοιχτής έρευνας, εκεί οργανώνεται η συστηματική μελέτη, η δοκιμή μεθόδων, η ανάπτυξη επιχειρημάτων και η παραγωγή έργου που δεν περιορίζεται στο άτομο αλλά συνδέεται με συλλογικές διαδικασίες.

Οι δημιουργικές διαδικασίες μέσα στο πανεπιστήμιο δεν αφορούν μόνο την εικαστική πράξη. Αφορούν τον τρόπο που συγκροτείται μια σκέψη, πώς τεκμηριώνεται, πώς μετατρέπεται σε μορφή, σε πρόταση, σε αποτέλεσμα. Από αυτή τη συνεργατική συνθήκη προκύπτουν καταστάσεις και κατευθύνσεις που δύσκολα θα μπορούσαν να παραχθούν αποκλειστικά σε ατομικό επίπεδο, ακριβώς επειδή προϋποθέτουν πολλαπλότητα εμπειριών, διαφορετικά υπόβαθρα και συνεχή ανατροφοδότηση.

Παράλληλα, σε δύσκολες περιόδους —και σήμερα και στο παρελθόν— παρατηρείται συχνά απώλεια δυναμικού: ταλέντα που χάνονται γιατί δεν βρίσκουν χώρο, στήριξη ή συνθήκες συνέχειας. Με αυτή την έννοια, η παραγωγή πολιτισμού δεν είναι υπόθεση ενός προσώπου ή μιας ομάδας. Είναι υπόθεση συλλογική και θεσμική. Ο πανεπιστημιακός χώρος αποτελεί έναν από τους βασικούς τόπους όπου αυτή δυναμική μπορεί να οργανωθεί μέσα από την αλληλεπίδραση.

Ολοκληρώνοντας να ρωτήσω τι θα ακολουθήσει? Θα λέγαμε πως είναι σαφές ότι η δουλειά σας βρίσκεται σε μια διαρκή εξέλιξη, μετακινούμενη μεταξύ διαφορετικών μέσων και εννοιών. Αναρωτιέμαι αν ήδη γνωρίζεται ποιος θα είναι ο επόμενος εννοιολογικός άξονας που σκοπεύετε να διερευνήσετε.

Το μέσον που χρησιμοποιείται δεν ενδιαφέρει την ιστορία της τέχνης, αλλά ενδιαφέρον έχει το

αποτέλεσμα. Δοκίμασα διαφορετικά εικαστικά μέσα και γλώσσες για να ολοκληρωθεί όσο πιο ξεκάθαρα γινόταν, η ιδέα κάθε φορά. Έτσι άλλα ζητήματα απασχόλησαν τη ζωγραφική κι άλλες φορές ήταν η γλυπτική που απέδιδε καλύτερα τις έννοιες που κυοφορήθηκαν κάθε φορά βάσει του έργου. Οι διάφορες αναλυτικές θεωρίες προσπάθησαν να δημιουργήσουν αντικειμενικά σωστές αξίες. Το έργο, το οποίο είναι φορέας συγκεκριμένων αισθητικών αξιών, είναι παράλληλα κι ένα μοντέλο πολιτισμικής κριτικής, που ανταποκρίνεται στην εποχή της ψηφιακής κυριαρχίας.

Η έρευνα μου συνεχίζεται με θέματα που αφορούν το περιβάλλον, την αειφορία στο φυσικό στοιχείο, σαν το μέτρο εξέλιξης της ανθρώπινης ζωής, με έργα δυο διαστάσεων αλλά και με έργα που έχουν ενσωματώσει εικαστικές φόρμες που δημιουργήθηκαν με ψηφιακά εργαλεία.

Η καλλιτεχνική έρευνα στρέφεται πλέον στη σχέση ανθρώπου και φύσης, αντιμετωπίζοντας το περιβάλλον όχι απλώς ως σκηνικό, αλλά ως κριτήριο και μέτρο της ανθρώπινης προόδου. Η αειφορία του φυσικού στοιχείου λειτουργεί ως δείκτης του τρόπου με τον οποίο εξελίσσεται η ανθρώπινη ζωή: όσο πιο αρμονική και ισορροπημένη είναι αυτή η σχέση, τόσο πιο ουσιαστική και βιώσιμη είναι η εξέλιξη του ανθρώπου, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε υπαρξιακό επίπεδο.

Με αυτή την έννοια, το φυσικό περιβάλλον μετατρέπεται σε ηθικό και πολιτισμικό καθρέφτη της ανθρώπινης δράσης, αποκαλύπτοντας τις συνέπειες των επιλογών μας και θέτοντας ερωτήματα για το μέλλον της ζωής και της συνύπαρξης.

Επιπλέον, η διατύπωση υποδηλώνει ότι η εξέλιξη δεν νοείται πια αποκλειστικά ως τεχνολογική ή οικονομική πρόοδος, αλλά ως ποιοτική μεταβολή της σχέσης του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον. Η φύση γίνεται πεδίο συνείδησης και ευθύνης, όπου δοκιμάζονται τα όρια της ανθρώπινης παρέμβασης και αναδεικνύεται η ανάγκη για ισορροπία, φροντίδα και επαναπροσδιορισμό αξιών.

Έτσι, η έρευνα αποκτά και έναν κριτικό χαρακτήρα, θέτοντας ερωτήματα για το πώς ο άνθρωπος κατοικεί τον κόσμο, πώς διαχειρίζεται τους φυσικούς πόρους και πώς η έννοια της αειφορίας μπορεί να λειτουργήσει ως βάση για μια νέα αντίληψη ζωής με διάρκεια στον χρόνο.

Πρώτη Δημοσίευση 25/1/2026

www.dreamideamachine.com

© Συνέντευξης Μιμικά Χριστοδουλοπούλου